

Received / Makale Geliş Tarihi 24.01.2024
Published / Yayınlanma Tarihi 31.03.2024
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 8 (40)
pp / ss 452-461

Research Article / Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.11089891
Mail: editor@pejoss.com

Selin Yarkıcı

<https://orcid.org/0009-0005-6094-7479>

Helen Doron English - Znojemska 18, 586 01 Jihlava, Czech Republic

Doç. Dr. Erşan Yıldız

<https://orcid.org/0000-0001-9761-3185>

Erciyes Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Kayseri / TÜRKİYE
<https://ror.org/047g8vk19>

Yükselen Küresel Bir Sorun Olarak Aşırı Turizm: Prag Örneği

Over-tourism as an Rising Global Problem: The Case of Prague

ÖZET

Turizm, dünyanın en hızlı büyüyen ve en önemli sektörlerinden biridir. Belirli bir destinasyona çok fazla turistin veya ziyaretçinin aynı zamanda gelmesi dolayısıyla destinasyonun taşıma kapasitesinin aşılması ile ortaya çıkan aşırı turizm, sadece yerel halkın yaşam kalitesini değil aynı zamanda gelen turistlerin bölgedeki deneyim kalitesinin kötüleşmesi ile sonuçlanmaktadır. Bu çalışmada, küresel bir sorun olarak görülen aşırı turizmin, Prag örneği özelinde SWOT Analiziyle değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu hedefe ulaşmak için, literatür taraması yapılmış ve Çekya'nın başkenti Prag'da aşırı turizm gözlemlenmiş olup, bu gözlemlerden elde edilen bilgiler SWOT Analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda; aşırı turizmin Prag destinasyonunun güçlü ve zayıf yönleri ve muhtemel fırsatları ve tehditleri ortaya konulmuştur. Aşırı turizmin destinasyonlara birçok olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, aşırı turizmin destinasyonlara faydalarının ve zararlarının değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik plan ve stratejilerin iyi bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Elde edilen bulgular değerlendirilerek çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Aşırı Turizm, Prag

ABSTRACT

Tourism is one of the fastest growing and most important sectors in the world. Overtourism, which arises when a destination's carrying capacity is exceeded due to a large number of tourists or visitors arriving at the same time, results in a type of deterioration affecting not only the quality of life of the local population but also the quality of experience of the tourists in the region. This study aims to evaluate over-tourism, which is seen as a global problem, with SWOT Analysis, specific to the Prague example. In order to achieve this goal, a literature review (research) was conducted and over-tourism was observed in Prague, the capital of Czechia, and the information obtained from these observations was evaluated using the SWOT analysis method. As a result of the evaluations made; The strengths, weaknesses and possible opportunities and threats of over-tourism in the Prague destination are revealed. It has been determined that over-tourism has many positive and negative effects on destinations. In this context, the benefits and harms of overtourism to destinations need to be evaluated and plans and strategies for the future must be prepared well. Various suggestions were presented by evaluating the findings obtained.

Keywords: Tourism, Overtourism, Prague.

1. GİRİŞ

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'ya göre turizm; "sürekli kalışa dönüşmemek ve gelir getirici hiçbir uğraşta bulunmamak şartı ile bireylerin geçici süre konaklamalarından doğan olay ve ilişkilerin tümüne" denir (Keskin, 2004). Turizm geniş bir yelpazeye sahiptir. Dünyanın en hızlı büyüyen sektörlerinden biri turizm sektörüdür. İnsanlar eski zamanlardan itibaren din, savaş, göç veya kendi seçimleri sonucunda kendi alanlarından çıkarak başka alanlara seyahatleri sonucu turizm hareketleri başlamıştır. Turizm zaman geçtikçe zorunlu sebeplerden sıyrılarak insanların farklı ilgileri ve zevkleri sonucu kapsamlı bir hal almıştır.

Belirli destinasyonların belirli dönemlerde veya yılın her dönemi sahip olduğu çekici aktiviteler, ziyaretçilerin sosyal medya paylaşımları o destinasyonlarda turist akışının artmasını sağlamaktadır. Bu durum bazen o bölge ve yerel halk için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Son yıllarda duymaya

başladığımız aşırı turizm kavramı, belirli bir destinasyona çok fazla ziyaretçinin aynı zamanda gelmesi anlamındadır. “Aşırı (ölçüsüz) turizm kavramı, kent destinasyonlarındaki turizm hareketlerinin kabul edilebilir ölçülerin dışına çıkmasını ifade etmektedir” (Çolak, Kiper ve Batman, 2020). Bu durum yerel halkın yaşam kalitesini ve gelen ziyaretçilerin deneyim kalitesinin kötüleşmesine neden olmaktadır. Ayrıca aşırı turizm; turizm endüstrisine trafik sıkışıklığı, hayat pahalılığı, kalabalık gibi nedenlerden ötürü yönelttiği olumsuz tepkileri de ifade etmektedir. Bunlara dünyadan her yıl kapasitesinin üzerinde milyonlarca turist ağırlayan birçok şehir örnek olarak verebilir. Bu şehirler içerisinde, özellikle Çekya diğer adıyla Çek Cumhuriyeti’nin başkenti olan Prag ve Çekya’da diğer çekici destinasyonlar aşırı turizmden önemli derecede etkilenmektedirler. Bu çalışmada; turizm ve aşırı turizm tanımlanarak destinasyonların aşırı turizm sayesinde sahip oldukları zorluklardan bahsedilecektir. Aynı zamanda çekici destinasyonların aşırı turizmden nasıl etkilendikleri, ne gibi önlemler aldıkları veya gelecekte ne gibi önlemler alabilecekleri için önerilere yer verilecektir.

2. LİTERATÜR

Turizm hareketliliğinin sağladığı faydalar yanında getirdiği dezavantajlar son yıllarda literatürde sık sık üzerinde durulan bir konuyu ortaya çıkarmıştır. Yakın zamana kadar turizm, şehirlerin ekonomik büyümesi için daha sürdürülebilir sektörlerden biri olarak gelişmiştir. Özellikle 2008 yılında yaşanan ekonomik krizden sonra ekonomik toparlanmada kilit faktör olarak görülmüş ve kalkınmaya alan açılmıştır. Ancak son yıllarda turizmde durum önemli ölçüde değişmiştir. Günümüzde de örneklerini sık sık gördüğümüz; yerel kullanım için inşa edilen altyapı, ulaşım ve diğer hizmetler turist artışından kaynaklanan artan baskı altında kalmaktadır.

2.1. Aşırı Turizm Kavramı

“İlgili kavramın uluslararası alanyazında “*overtourism*” ya da “*over-tourism*” olarak kabul gördüğü görülmektedir. Bu ifade, Türkçe alanyazında genellikle “Aşırı turizm” olarak karşılık bulmaktadır” (Çolak vd., 2020). Terim ilk kez 2012 yılında Twitter’da “*overtourism*” hashtag’i altında popüler hale geldiğinde ortaya çıkmıştır. Ancak terim resmi olarak 2016 yılında seyahat haberleri sitesi Skift.com’un kurucusu ve CEO’su “Rafat Ali” tarafından “Turizmin İzlanda Üzerindeki Etkisine” ilişkin bir makalenin önsözünde kullanılmıştır (Rafat A. & Skift, 2018).

Aşırı turizm kavramı son yıllarda özellikle popüler ve ilgi çekici destinasyonların karşılaştıkları çeşitli sorunlar neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak ortaya çıkan aşırı turizm kavramı, bir destinasyonun bütünü veya belirli bir kısmı üzerinde yaşayan yerel halkın yaşam kalitesini veya turistlerin kalite deneyimlerini olumsuz yönde etkileyen bir durum olarak tanımlanmıştır (UNWTO, 2018).

Harold Goodwin'e göre aşırı turizm; “ev sahipleri veya konuklar, yerel halk veya ziyaretçiler, bir bölgede çok fazla ziyaretçi olduğunu ve yaşam kalitesinin veya yaşanan deneyimin kalitesinin kabul edilemez şekilde kötüleştiğini hissettiğinde ortaya çıkmaktadır” (Goodwin, 2017). Yazarlar *Dodds* ve *Butler*'a göre, aşırı turizmin ana nedeni, destinasyonların kendilerinin gelen turist sayısını izleyememesidir (Dodds ve Butler, 2019).

Aşırı turizm, kitle turizmi ile aynı şey değildir, çünkü bazı destinasyonlar tesislerinin kapasitesi sayesinde çok sayıda turizm katılımcısını ağırlayabilmekte, ancak diğer yerler için turist sayısındaki küçük bir artış bile ölümcül sonuçlar doğurabilmektedir. Bu konuda önemli bir terim ise, destinasyonun genellikle aşılacak taşıma kapasitesidir. Bu nedenle, aşırı turizmle ilgili sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum, taşıma yüküdür; yani çevrenin kalitesini, ziyaretçilerin memnuniyetini düşürmeden ve yerel topluluk üzerinde olumsuz etkiler yaratmadan antropojenik (insan kaynaklı) etkilerle belirli bir alanın maksimum yüküdür (Šimková, 2015).

2.2. Çekya

Çek Cumhuriyeti ya da resmi kısa adıyla Çekya, Orta Avrupa’da yer alan ve denize kıyısı olmayan bir ülkedir. Kuzeyinde Polonya, batı ve kuzeybatısında Almanya, güneyinde Avusturya ve doğusunda Slovakya ile komşudur. Tarihi Prag kenti, ülkenin başkenti, en büyük kenti olmasının yanı sıra, çok ilgi çeken bir turizm merkezidir ve aşırı turizmden en çok etkilenen şehirler arasında ilk sıralardadır.

Aşırı turizm riski taşıyan şehirler veya destinasyonlar, tatil amaçlı seyahatler ve yerleşik turizm altyapısı sayesinde yüksek büyüme dinamiklerine sahip olmakla birlikte, turist hacimlerinin şehrin gerekli altyapısı ve sunulan ürün çeşitliliğiyle orantılı olmasını sağlama baskısıyla karşı karşıya kalmaktadır.

2.3. Başkent Prag

Çekya'nın başkenti Prag, kültürel ve tarihi geçmişi sayesinde hem yabancı hem de yerli ziyaretçi sayısında ilk sırada yer almaktadır. 1992 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmesinden sonra şehir, özellikle yabancı turistlerin turizm planlarında ilk sıralarda yerini almış bulunmaktadır. Dünya Turizm Örgütü verilerine göre Prag, 2016 yılında günde ortalama 43.300 turist ziyaretiyle Avrupa'nın ilk on ünlü turizm destinasyonu arasında yer almıştır (UNWTO, 2019a).

Orta Avrupa'da bulunan bir başkent olması, Çek Cumhuriyeti'ndeki tek büyük havalimanına sahip olması, anıtları ve kültürel etkinlikleri sayesinde Prag, her yıl daha fazla turisti çekmektedir. Prag, Çekya'nın en çok ziyaret edilen destinasyonu konumundadır ve turist akınının neden olduğu kalabalık, hem bölge sakinleri hem de ziyaret eden turistler tarafından kesinlikle hissedilmektedir. Şehri ziyaret eden yerli veya yabancı turistler genellikle kalabalık tarihi merkeze gitmektedir. Bir hafta sonunda 33.000'den fazla ziyaretçi Eski Şehir Meydanı'nı ziyaret etmekte ve Charles Köprüsü'ne günde 16.500'den fazla ziyaretçi akın etmektedir (Dolanská, 2016). Bununla birlikte, yüksek ziyaretçi sayıları turistlerin orantısız bir şekilde artmasıyla ilişkilendirilmekte ve aşırı turizm olgusuna yol açmaktadır. Kilometre kare başına düşen turist yoğunluğuyla Prag; Budapeşte, Berlin ve hatta Viyana'yı geride bırakmaktadır (Dumbrovská, 2013).

En yüksek turist yoğunluğu özellikle şehrin tarihi merkezinde kaydedilmektedir. Londra veya Paris gibi şehirlerde, turistler şehrin her yerine az çok eşit bir şekilde yayıldığı anlamına gelen dağınık bir turizm akışı modeli gösterirken, Prag'da turistlerin çoğu şehrin "Kraliyet Yolu" olarak adlandırılan bölgesinde yoğunlaşmaktadır (UNWTO, 2019a). Kraliyet yolu, Çek krallarının taç giyme yoludur ve Prag'ın en güzel ve tanınmış cazibe merkezlerini içermektedir. Charles Köprüsü de dahil olmak üzere Prag'ın başlıca turistik yerlerini birbirine bağlayan Kraliyet Yolu'dur. Eski Şehir Meydanı, Charles Köprüsü, Prag Kalesi ve Astronomik Saat Kulesi gibi yerler de aşırı kalabalığın ortaya çıktığı diğer diğer turistik alanlar olarak ifade edilebilir. Ayrıca, Prag'ın bu bölgesi tarihi bir nokta olduğundan dolayı çok dar sokaklardan oluşmaktadır ve bu durum da turist sayısının da yoğunluğu ile birlikte aşırı kalabalığa neden olmaktadır.

Prag'da aşırı turizm, genellikle şehrin tamamını değil bir kısmını etkilemektedir. Birçok kent sakini, aşırı turizm sonucunda oluşan kalabalık bölgelerden kaçınmakta ve alışveriş ya da boş zaman aktiviteleri için Prag'ın diğer bölgelerine yönelmektedir (UNWTO, 2019b). Özellikle mevsimsel aylarda, ziyaretçilerin sayısı yoğunlaşmakta ve kent sakinlerinin yaşamlarını olumsuz etkilemektedir. Bu durum da yerleşim alanlarının değerlerini kaybetmelerine yol açmaktadır. Diğer bir ifadeyle, burada yaşayan insanlar bu bölgelerden taşınarak "Turist Gettoları" olarak adlandırılan bölgeleri oluşturmaktadır (Dumbrovská, 2017). Ayrıca, tarihi bölgeler aşırı kalabalığa maruz kalmakta, çevre kirlilikleri ve atık sorunları meydana gelmekte, bölge gürültülü ve huzursuz hale gelmekte ve uygunsuz turist davranışlarının bir sonucu olarak kültürel anıtlar zarar görebilmektedir.

Aşağıda bulunan görsellerde; Çekya'nın Prag şehrinde 2023 yılı yaz sezonunun başlamasıyla oluşan turist akınları gösterilmektedir. "Kraliyet Yolu" olarak bilinen turistlerin uğrak noktası ve "Charles Köprüsü (Karlův Most)" bölgesinde aşırı turizm sonucunda oluşan kalabalıklara ait görseller Şekil 1 ve Şekil 2'de yer almaktadır.

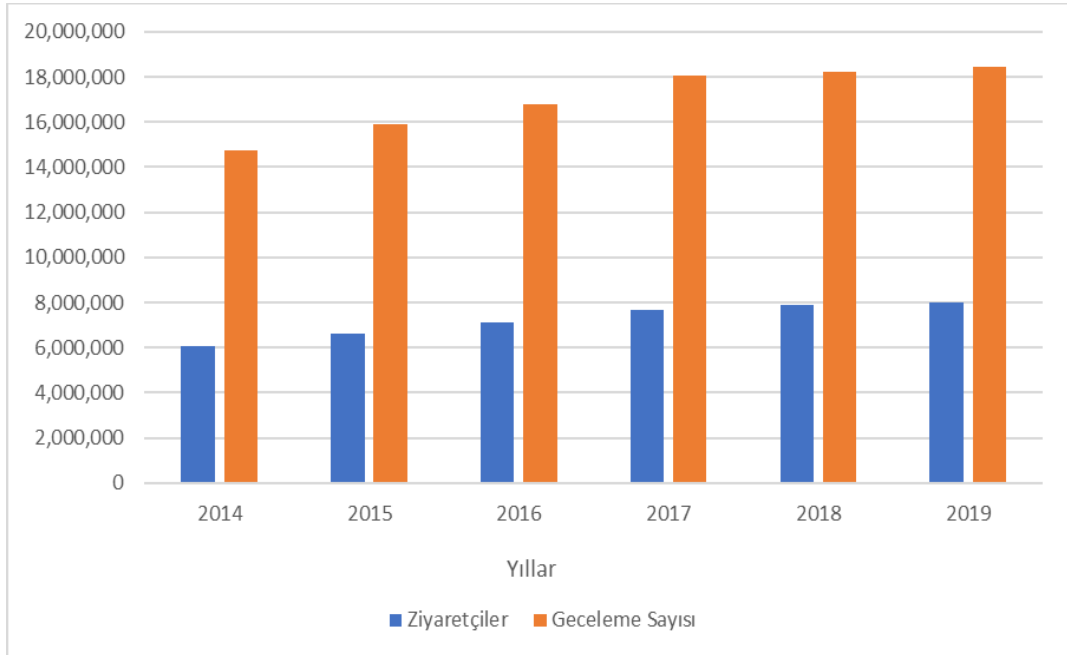

Şekil 1: Prag'ın Kraliyet Yolu Bölgesi'nde Aşırı Turizm Sonucu Oluşan Kalabalık **Kaynak:** Yarkıcı, S. (2023).

Şekil 2: Prag'ın Charles Köprüsü (*Karlův Most*) Bölgesi'nde Aşırı Turizm Sonucu Oluşan Kalabalık
Kaynak: Yarkıcı, S. (2023).

Prag Şehir Turizmi (2019) Yıllık Raporlarına göre; Prag, tarihinde ilk kez 8 milyon ziyaretçi sınırını aşmış ve önceki yıllarda olduğu gibi rekor sayıda misafir ve geceleme sayısına ulaşmıştır (Prague City Tourism, 2019). Aşağıda bulunan 2014-2019 yılları arasındaki Çekya'nın Prag şehrine ait toplam ziyaretçi (turist) sayısı ve geceleme sayısı (milyon olarak) detaylı şekliyle grafik üzerinde gösterilmektedir.

Grafik 1: 2014-2019 Yılları Arasındaki Prag'da Toplam Ziyaretçi (Turist) Sayısı ve Geceleme Sayısı

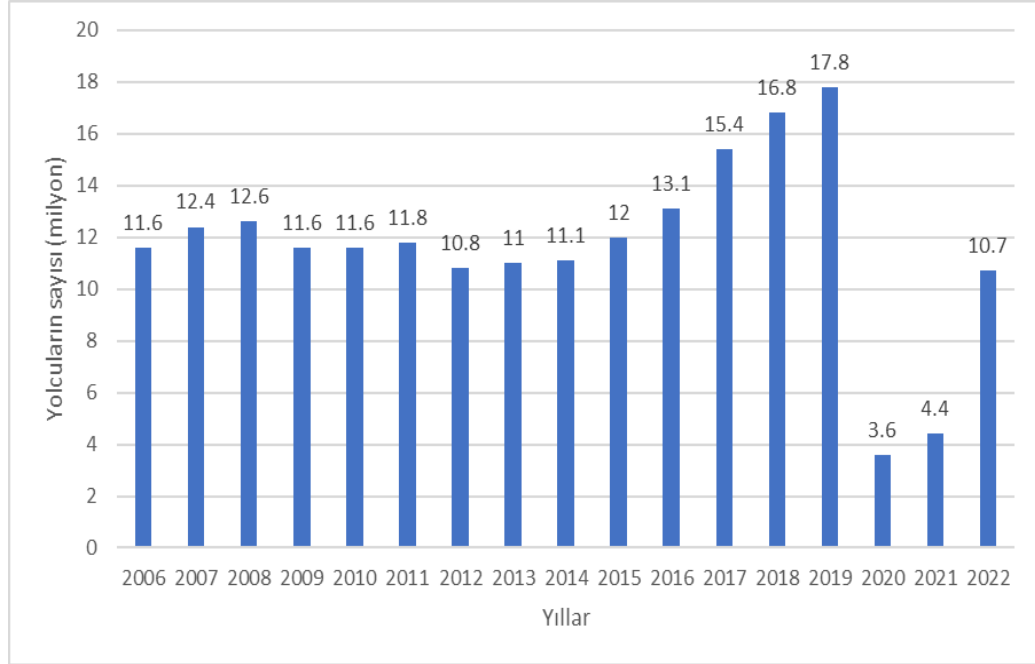
Kaynak: Prague City Tourism, (2019). (Yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

Sütun grafiğindeki kayıtlara göre, Prag'ın otel, pansiyon, hostel, pansiyon ve kamp alanlarını içeren grup konaklama tesisleri 2019 yılında 8.029.110 misafir ağırlamıştır. Bu misafirlerin geceleme sayısı ise 18.456.261 gece olarak kaydedilmiştir. Ziyaretçi sayısı 2018 yılına kıyasla 136.926 kişi artarak bir önceki yıla göre %1,7'lik bir artış göstermiştir. 2019 yılında 6.786.151 yerleşik olmayan, yani yurt dışından gelen misafir konaklamıştır. Bir önceki yıl olduğu gibi, uluslararası misafirlerin payı toplam ziyaretçi sayısının %84,5'ini oluşturmuştur (Prague City Tourism, 2019). Verilerden elde edilen bilgilere göre; Prag'ın toplu konaklama tesislerine gelen ziyaretçi sayısı incelenen yıllar arasında istikrarlı bir şekilde artmıştır. Öte yandan, Çekya'da konaklayan toplam turist sayısının büyük bir kısmını oluşturan yabancı turistlerin önemli bir hakimiyeti söz konusudur.

Prag aşırı turizm sonucunda; tur otobüslerinin sayısındaki artışla birlikte oluşan trafik sıkışıklığı, turizm amaçlı kiralanmış konaklama paylaşımı (Airbnb vb.) nedeniyle yerel halkın yaşam kalitesinin düşmesi ve

kira fiyatlarının yükselmesi gibi sorunlarla da mücadele etmektedir. Şehir, konaklamalı turist kiralamalardan önemli miktarda mali kaynak elde etse de, Prag sakinleri bu konaklama türünden memnun olmamaktadırlar. Ayrıca turistlerin sık sık değişmesinden, gürültülü ve uygunsuz davranışlarından ya da çevreye zarar vermelerinden hoşlanmamaktadırlar. Buna ek olarak, daha önceden bölge sakinlerinin yaşamlarını sürdürdükleri dairelerin turistlerin kullanabilmesi amacıyla konaklamaya dönüştürülmesi nedeniyle fiyatlar yükselmekte ve konut sakinlerinin fiyat konusunda rekabet edememesine yol açmaktadır. Bunun sonucunda da aşırı turizmin etkilediği diğer şehirlerde de bahsedilen, bölge sakinlerinin merkezden uzaklaşması ve başka yerlere taşınması durumu ortaya çıkmaktadır. Ek olarak, turistlerin yoğun olduğu bu yerlerde büyük, bazen de çoklu fiyat artışlarına neden olan “Turist enflasyonu” adı verilen bir olgu da ortaya çıkmaktadır (Fialová, 2012).

Aşırı turizmden sadece şehir merkezi değil, aynı zamanda Prag havalimanı da etkilenmektedir. Havalimanında da aşırı kalabalıklar ortaya çıkmaktadır. Aşağıda 2006 yılından 2022 yılına kadar Prag Václav Havel Havalimanı'na gelen yolcuların sayısı (milyon olarak) grafik üzerinde gösterilmektedir.

Grafik 2: Prag Václav Havel Havalimanı'na Gelen Yolcuların Sayısı (milyon olarak)

Kaynak: Statista, (2023). (Yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

Sütun grafiğindeki kayıtlara göre, 2006 yılından 2019 yılına kadar Prag Havalimanı'na gelen yolcu sayısı genellikle artarak devam etmektedir. 2020 ve 2021 yıllarındaki düşüşün sebebi ise tüm dünyayı etkisi altına alan koronavirüs (COVID-19) pandemisi kaynaklıdır. Pandeminin yavaş yavaş etkisini azalttığı 2022 yılında ise, yolcu sayısının 10.7 milyon ile tekrar artışa geçtiği görülmektedir. Ülkede en düşük gelen yolcu sayısı 2020 yılında 3.6 milyon olarak, en yüksek yolcu sayısı ise 2019 yılında 17.8 milyon olarak kaydedilmiştir. Özetle; 2019 yılında Prag Václav Havel Havalimanı'ndan 17.8 milyon yolcu geçmiştir. 2018 yılında ise bu rakam 16.8 milyondur (Statista, 2023). Sonuç olarak bu durum 2018 yılına kıyasla % 6'lık bir artış anlamına gelmektedir.

Prag aşırı turizmle mücadele kapsamında; 19 Ekim 2020 yılında şehir yönetimi, Prag Belediyesi ve Prag Şehir Turizmi ile işbirliği içinde, Başkent Prag'ın iç turizm konseptini hazırlamıştır. Şehirdeki yetkililer, aşırı kalabalığın farkındadır ve bu durumu ele almaya çalışmaktadırlar. Örneğin aşırı kalabalığı azaltmak için planlanan stratejilerden biri, şehir merkezinin dışına çıkan yeni turist rotaları oluşturmaktır.

Ziyaretçilerin ilgisini popüler mahallelerden ve simge yapılardan uzaklaştırmak için daha az bilinen noktaların da tanıtılması düşünülmektedir. Bu amaçla iki yeni rehber kitap yayınlanmış olup, her bir mahalleye özel ayrı broşürlerin hazırlanması da planlanmaktadır. Şehir ayrıca bir sürdürülebilirlik tabelası üzerinde çalışmaktadır ve şehri yeşillendirmektedir. Prag Şehir Turizmi Yönetim Kurulu Başkanına göre, planlanan stratejinin amacı turistler ile iletişimi geliştirmektir. Böylece şehir, turistleri davranış kuralları ve kültürü ya da Prag'da belirlenen sınırlar hakkında bilgilendirmiş olup, aynı zamanda turizmin de geliştirilmesini sağlayarak, aşırı turizmin de azaltılmasını planlamaktadır (Prague City Tourism, 2020).

Aşırı turizmle mücadele kapsamında bir başka çözüm ise, halihazırda uygulanmakta olan “Prague CoolPass” mobil uygulamasıdır. Bu uygulama, satın alındıktan sonra Prag’ın 60 önemli turistik mekânına ücretsiz ziyaretçi girişi ve daha birçok avantaj sağlayan "Prague Card" isimli turist kartının bir uygulamasıdır. Uygulama, turistlerin hareketlerini izlemeye yardımcı olarak belirli yerlerdeki aşırı kalabalığa ilişkin daha doğru tahminler oluşturmaktadır. Ayrıca bölgedeki ilginç yerler ve anıtlar hakkında bilgi, farklı hedef gruplar için farklı rotalara genel bir bakış ve kültürel, sportif ve diğer etkinlikler hakkında bilgi sağlamaktadır (Dodds ve Butler, 2019). Ek olarak Prag, tarihi şehir merkezinin dar sokaklarında Segway kullanımını tehlikeli bulduğundan yasaklamıştır (Goodwin, 2017).

Çekya’nın Prag’dan sonra aşırı turizmden nasibini alan; Český Krumlov, Karlovy Vary ve Kutná Hora gibi önemli destinasyonları da mevcuttur.

3. YÖNTEM

Orta Avrupa’da yer alan güzel ülke Çekya birçok tarihi, kültürel ve doğal çekiciliğe ev sahipliği yapmakta, aynı zamanda zengin turizm unsurları ve bu unsurların çoğunluğundan oluşan zengin bir turizm destinasyonu olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, yükselen küresel bir sorun olarak ön plana çıkmaya başlayan “Aşırı Turizm kavramını Prag örneği” özelinde incelemektir. Aşırı turizmle mücadele eden bir şehir olan Çekya’nın başkenti Prag’ın, aşırı turizminin SWOT Analizi yöntemi ile değerlendirilmesi ve bu bağlamda güçlü ve zayıf yönlerinin ve fırsatlar ve tehditlerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Aşırı turizm, yoğun seyahat planları ve insanların popüler destinasyonları ziyaret arzusu ile birlikte artmaktadır. Günümüzün yaygın bir problemi olarak da bilinen aşırı turizm pek çok örnekleri ile son zamanlarda öne çıkan bir konudur. Prag destinasyonunu fazla ziyaretçi sayısı ile ortaya çıkan aşırı turizm çerçevesinde incelemek ve bu problemin geliştirilmesine katkı sağlamak önemlidir. Aynı zamanda aşırı turizm destinasyonlarının, ziyaretçilerinin ve yerel halkın zarar görmemesi adına, bu problemin ele alınması ve çözüm yolları geliştirilmesi önem arz etmektedir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma için öncelikle literatür taraması yapılmış ve ikincil kaynaklardan konu ile ilgili kavramsal bilgiler toplanmıştır. Daha sonra, konu bazında aşırı turizmle mücadele eden şehirler arasından seçilen Prag’ın aşırı turizme karşı güçlü yönler ve zayıf yönlerini, fırsatlar ve tehditlerini tespit edebilmek için “SWOT analizi” yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aşamasında, birincil veri toplama tekniği ve nitel araştırma yöntemi olan gözlem kullanılmış olup, ulaşılan bulgular SWOT Analizi vasıtasıyla ifade edilmiştir.

SWOT analizi; bir konu veya faaliyetin hem güçlü hem de zayıf yönlerini belirlemekte, dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri saptamakta kullanılan bir tekniktir. “SWOT” terimi İngilizcedeki dört kelimenin ilk harflerinden oluşan bir kısaltmadan adını almaktadır. Bu terimin açılımı; Güçlü yönler (*Strengths*), Zayıf yönler (*Weaknesses*), Fırsatlar (*Opportunities*) ve Tehditler (*Threats*) şeklindedir.

4. BULGULAR

Aşırı turizm kapsamında; Prag destinasyonu ile ilgili toplanan bilgiler ve yapılan gözlemlerden elde edilen veriler, SWOT Analizi yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda özetlenmektedir.

4.1. Prag’da (Çekya) Aşırı Turizmin SWOT Analizi İle Değerlendirilmesi

4.1.1. Güçlü Yönler (Aşırı Turizmin Yararları)

- Yüksek turizm geliri,
- Yoğun turist sayısının ekonomiye önemli katkısı (istihdam artışı, yerel işletmeler için gelir artışı, vergi gelirlerinde artış vb.),
- Uluslararası tanınırlık (hem şehir hem de ülke bazında),
- Kültürel etkileşim (farklı milletlerin ziyareti sonucu),
- Aşırı turizm sonucu modern ve gelişmiş altyapı hizmetlerine sahip olabilmek adına stratejiler geliştirilmesi ve planlar yapılması,

- Tarihi ve kültürel mirasın korunması (UNESCO alanları aşırı turizmden sıkı kurallarla korunması vb.),
- Yüksek turist çekme kapasitesi,
- Çeşitli etkinlikler, festivaller, şölenlerin düzenlenmesi ve gün geçtikçe sayılarının artması,
- İyi korunmuş tarihi yapılar ve doğal alanlar (aşırı turizme rağmen günümüze dek varlığını sürdürebilmiş olması),
- Geniş halkla ilişkiler ve pazarlama ağı,
- Prag'a ait tarihi, mimari ve kültürel zenginliklerin dünya çapında bilinirliğinin artışı ve/veya turistik cazibe merkezinin varlığının tanınması (Prag Kalesi, Charles Köprüsü, Eski Şehir Meydanı, Astronomik Saat, Vyšehrad vb.),
- Çeşitli ve kaliteli konaklama olanaklarının artması ve geliştirilmesi (yüksek turist sayıları sayesinde),
- Yüksek turist talebi sonucu ulaşım ağının genişletilmesi (uçak ek seferleri vb.),
- Kültür ve sanat etkinliklerinin (konserler, tiyatrolar, sanat galerileri, müzikaller gibi) artışı,
- Güçlü yerel turizm endüstrisi,
- Turistler için geniş bilgi ve destek hizmetleri (turistler fazla olduğundan; turist bilgi merkezleri, cep telefonu uygulamaları, 24 saat hizmet veren turist yardım hattı, interaktif haritalar, yerel tur rehberleri gibi).

4.1.2. Zayıf Yönler (Aşırı Turizmin Zararları)

- Aşırı turist akınına bağlı olarak oluşan kalabalık ve gürültü,
- Taşıma kapasitesinin aşılması,
- Mevsimsel turizm yoğunluğu (düzensiz turist akışı),
- Özellikle UNESCO alanlarında Vandalizm ve kültürel mirasın tahribi ile ilgili sorunlar,
- Fiyat artışları ve yaşam maliyetinde yükselme (Aşırı turizm nedeniyle fiyatlandırma ve maliyetlerde dengesizlik),
- Turistlerin doğal ve kültürel mirasın korunmasının önemi hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması,
- Aşırı turizm bilincinin yeterince gelişmemiş olması,
- Çevre kirliliği ve atık yönetimi sorunları,
- Trafik sorunları ve ulaşım altyapısının yetersizliği (havalimanları ve tren istasyonlarının aşırı kullanımı ve gecikmeler vb.),
- Yerel halkın yaşam kalitesinin düşmesi,
- Tek sektöre bağımlılık,
- Yüksek sezonlarda konaklama (oteller, pansiyonlar) yetersizliği veya sınırlı olması,
- Yetersiz yerel altyapı (temiz su, kanalizasyon, elektrik, internet vb.) ve hizmetler ve/veya aşırı turizmden kaynaklanan altyapı yükü,
- Sosyal altyapıların (parklar, hastaneler, spor tesisleri, müzeler vb.) aşırı kullanımı,
- Turistler ve yerel halk arasında gerilim oluşma riski,
- Turizm endüstrisindeki işgücü sıkıntıları,
- Doğal kaynakların (su kaynakları ve enerji tüketimi, doğal habitatların bozulması vb.) aşırı kullanımına yönelik stratejiler geliştirilmemesi.

4.1.3. Fırsatlar (Aşırı Turizmin Gelecekteki Yararları)

- Aşırı turizm bölgeleri dışında alternatif rotalar ve cazibe merkezlerinin tanıtımı,
- Turistlerin ve yerel halkın aşırı turizm konusunda bilinçlendirilmesi,
- Teknoloji ve veri analitiği ile turist yoğunluğunun yönetilmesi,
- Çekya'nın Prag dışındaki şehirlerinin doğal çekicilik ve kültürel miras potansiyeli,
- Sürdürülebilir turizm ilkelerinin (stratejilerinin) uygulanması (sürdürülebilir turizm politikalarının uygulanması veya benimsenmesi),
- Gelişen haberleşme teknolojileri sayesinde aşırı turizmle mücadele stratejilerinin etkin şekilde yayılması ve bilinçlendirme çalışmalarının artması,
- Altyapı ve trafik yönetiminin iyileştirilmesi ve genişletilmesi,
- Aşırı turizme bağlı artan turizm talebiyle daha fazla iş ve girişimcilik imkânları.

4.1.4. Tehditler (Aşırı Turizmin Gelecekteki Zararları)

- Yerel halkın memnuniyetsizliği ve aşırı turizmden dolayı yerel halkın göç etmesi (Prag'dan başka bir kente veya Prag'ın daha az yoğun bir bölgesine),
- Prag'ın sadece turistlere hizmet eden açık hava müzesine dönüşme riski,
- Tarihi ve kültürel mirasın korunmasında zorluklar,
- Vandalizm (bilerek kamuya ait malı tahrip etme) ve kültürel mirasın tahribi riski,
- Kültürel erozyon ve yerelleştirme ve/veya bölgenin sosyo-kültürel yapısının bozulması,
- Küresel sağlık krizleri ve salgın hastalıklar (ör. Pandemiler),
- Kentsel çöküş (aşırı kalabalık ile fiziksel ve sosyal altyapısının bozulması vb.),
- Kirlilik ve aşırı kalabalık,
- Aşırı turizmle ortaya çıkabilecek negatif imaj ve itibar kaybı riski oluşması,
- Doğal kaynakların aşırı turizm nedeniyle aşırı ve bilinçsizce kullanılması, şeklinde özetlenebilir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Aşırı turizm, bir destinasyonun yoğun sayıda kalabalık karşısında taşıma kapasitesinin aşıldığı durumu ifade etmektedir. Aşırı turizm, etkilenen bölgenin zarar görmeden veya yerel yaşam kalitesini azaltmadan, barındırabileceği turist sayısının çok üzerine çıktığı zamanlardır. Bu durum etkilediği bölgelerde genellikle sorunlar oluşturmaktadır. Geleneksel yaşam tarzları bozulmakta, yerel halkın yaşam kalitesi düşmektedir. Böylece; ekonomik, sosyo-kültürel ve fiziksel çevre zarar görmektedir. Aşırı turizm sonucunda, yerel halk ve turistlerin deneyimleri de olumsuz yönde etkilenmektedir.

Araştırmada; küresel bir sorun olarak görülmeye başlanan “Aşırı Turizm” kavramı “Prag Örneği” bazında değerlendirilmiştir. Araştırma, yazarlardan birinin yapmış olduğu gözlemler sonucunda topladığı verilere ve literatürden elde ettiği bilgilere, SWOT Analizi uygulanmak suretiyle yapılmıştır. Bu bağlamda çalışma, özgünlük arz etmektedir.

Prag destinasyonu özelinde yapılan SWOT Analizi sonuçlarına göre, bir takım dikkat çekici veriler elde edilmiştir. Prag destinasyonuna aşırı turizmin yararları (güçlü yönleri); ekonomik katkı (istihdam artışı, yerel işletmeler için gelir artışı, vergi gelirlerinde artış vb.), marka destinasyon haline gelmesi, altyapının modernizasyonu, somut ve somut olmayan tarihi ve kültürel mirasın korunması, etkinlik vb. faaliyetlerin sayısının artması, şehrin her bakımdan gelişmesi ve kalkınması vb. şeklinde özetlenebilir.

Prag destinasyonuna aşırı turizmin zararları (Zayıf yönler); Aşırı turist akınının ortaya çıkardığı sorunlar kalabalık, gürültü, trafik, çevre kirliliği, altyapı ve üst yapının yetersiz kalması, yerel halkın memnuniyetsizliği, taşıma kapasitesinin aşılması (fiziksel, ekonomik, sosyal, ekolojik ve psikolojik anlamda), UNESCO alanlarında Vandalizm (bilerek kamuya ait malı tahrip etme) ve kültürel mirasın tahribi vb. şeklinde özetlenebilir.

Prag destinasyonuna aşırı turizmin gelecekte sunabileceği yararlar (Fırsatlar); Aşırı turizm bölgeleri dışında alternatif turizm türlerinin (kırsal turizm vb.) ve destinasyonların oluşması, kırsal ve yerel kalkınma fırsatları, kırsal ve yerel halkın başta turizm olmak üzere birçok alanda bilinçlenmesi, sürdürülebilir turizm politikalarının ve stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanması, yeni yatırım fırsatları, gelişmemiş bölgelerdeki altyapı ve üstyapıları modernize etme fırsatları, teknoloji ve veri analitiği ile turist yoğunluğunun yönetilmesi vb. şeklinde özetlenebilir.

Prag destinasyonuna aşırı turizmin gelecekte verebileceği zararlar (Tehditler); Yerel halkın memnuniyetsizliği ve göç etme ihtimali, tarihi ve kültürel mirasın yıpranması, Vandalizm, sosyo-kültürel yapının bozulması, yenilenemeyen kaynakların tükenme tehlikesiyle karşı karşıya kalması, vb. şeklinde özetlenebilir.

Prag destinasyonu ile ilgili yapılan gözlemler ve SWOT Analizi sonuçlarına göre; destinasyonun aşırı turizmle karşı karşıya olduğu açıkça tespit edilmiştir. Her ne kadar aşırı turizm kavramı olumsuz anlamda kullanılsa da, bu durum hem avantajlar hem de dezavantajlar içermektedir. Prag'ın aşırı turizm açısından zayıf yönlerinin güçlü yönlerine göre daha çok olduğu belirlenmiştir. Prag'ın ünlü turistik destinasyonlar arasında ilk sıralarda yer alması, sayıca fazla turist kalabalıklarının meydana getirmiştir. Çekya'nın başkenti Prag başta olmak üzere, Çekya'da aşırı turizmle mücadele eden destinasyonlar (Český Krumlov, Karlovy Vary, Kutná Hora gibi) olduğu tespit edilmiştir. Bu destinasyonların da aşırı turizm konusunda Prag'la aynı kaderi paylaştıkları belirlenmiştir.

Prag'ın hem aşırı turizminin olumsuzluklarını yok etmek hem de gelecekteki sürdürülebilirliğini korumak oldukça önemlidir. Aşırı turizmle mücadele ederken, Prag'ın hem kısa hem de uzun vadede stratejik ve dikkatli bir yaklaşım benimsemesi gerekmektedir. Yetkililer, şehirdeki yaşam kalitesini korurken, aynı zamanda ekonomik faydalarını da devam ettirmeyi hedeflemelidir.

Aşırı turizme yönelik stratejilerin yapılması, olumsuz etkilerinin azaltılması ve sorunların çözülmesi bazında turizm planlaması ve yönetimi, aşırı turizmin hafifletilmesinde önem arz etmektedir. Bununla birlikte, aşırı turizmin görüldüğü bölgelerde yaşayan yerel halkın turizm planlaması ve yönetimine aktif olarak katılımı, aşırı turizmi hafifletmek ve yerel yaşam kalitesini korumak ve arttırmak için yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, turist sayısı kotaları (limitleri), ziyaretçi yönetimi, rezervasyon sistemleri, turizm vergileri ve turistik yerlere erişim kısıtlamaları da uygulanması gerekmektedir. Aşırı turizmi hafifletmek ve kültürel mirası korumak amacıyla yapılan eğitim programları ve bilinçlendirme kampanyaları uygulanmalıdır. Bu durumun, hem ziyaretçiler (turistler) hem de yerel halk açısından yararlı olacağı öngörülmektedir.

Çalışmanın sonunda, araştırmada hedeflenen amaçlara ulaşılmıştır. Bu konuda bundan sonra araştırma yapacak araştırmacılara; aşırı turizmin yaşandığı ve yaşanabileceği farklı destinasyonları incelemeleri tavsiye edilebilir. Özellikle gelecekte aşırı turizmin yaşanma ihtimali olan destinasyonları incelemek suretiyle, destinasyon yönetimlerinin önleyici tedbirler almalarına katkıda bulunabilirler.

KAYNAKÇA

- Çolak, O., Kiper, V. ve Batman, O. (2020). Ölçüsüz Turizm'e (Over-Tourism) dair kavramsal bir yaklaşım, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12(23), 609-621.
- Dodds, R. & Butler, R. (2019). *Overtourism: issues, realities and solutions*, De Gruyter, Berlin - Boston.
- Dolanská, N. (2016). Hotelnictví, turismus a vzdělávání kapacita atraktivních městských center cestovního ruchu ve světě a v ČR, *Prague City Tourism*, Prague.
- Dumbrovská, V. (2013). *Development of the status of prague – tourist destination in the central european space, diplomová práce*, Univerzita Karlova V Praze Přírodovědecká Fakulta.
- Dumbrovská, V. (2017). *Urban tourism development in prague: from tourist mecca to tourist ghetto-tourism in the city: towards an integrative agenda on urban tourism*, Springer International Publishing, Basel.
- Fialová, D. (2012). Cena za cestovní ruch: přínosy versus ztráty, *Nakladatelství P3K s.r.o.*, Praha (Prague).
- Goodwin, H. (2017). The challenge of overtourism, *Responsible Tourism Partnership Working Paper*, 4, 1-19.

- Keskin, A. (2004). *Türkiye'nin Turizm amaçlı uluslararası tanıtımında halkla ilişkiler faaliyetleri, antalya'ya turist getiren A grubu seyahat acenteleri örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (T01628), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi.
- Prague City Tourism, (2019). *2019 Annual report prague city tourism*, Prague City Tourism, Prague.
- Prague City Tourism, (2020). *Praha má novou strategii cestovního ruchu: více domácích turistů a potřeby města na prvním místě*, Prague City Tourism Tisková Zpráva.
- Šimková, E. (2015). *Aktuální témata rozvoje venkovského cestovního ruchu v ČR*, Gaudeamus, Hradec Králové.
- World Tourism Organization (UNWTO), (2018). *UNWTO tourism highlist*, World Tourism Organization, Madrid.
- World Tourism Organization (UNWTO), (2019a). *International tourism highlights*, World Tourism Organization, Madrid.
- World Tourism Organization (UNWTO), (2019b). *Overtourism'? understanding and managing urban tourism growth beyond perceptions, case studies*, World Tourism Organization, Madrid.
- Rafat A. & Skift (2018). The genesis of overtourism: why we came up with the term and what's happened since. <https://skift.com/2018/08/14/the-genesis-of-overtourism-why-we-came-up-with-the-term-and-whats-happened-since/>
- Statista (2023). Number of Passengers at Prague Airport 2006-2022. <https://www.statista.com/statistics/738854/prague-airport-passenger-numbers/>
- Vikipedi, (2015). Vandallık. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Vandall%C4%B1k>
- Yarkıcı, S. (Fotoğrafçı). (2023). Prag'ın Kraliyet Yolu Bölgesi'nde aşırı turizm sonucu oluşan kalabalık.
- Yarkıcı, S. (Fotoğrafçı). (2023). Prag'ın Charles Köprüsü (Karlův Most) Bölgesi'nde aşırı turizm sonucu oluşan kalabalık.